

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSI'NİN TEFSİRİNİN DEĞERİ

Prof. Dr. Muhammed ÇELİK

*Dicle Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
DOI: 10.31120/katre.2018.57*

Özet

Bediüzzaman Said Nursi'nin çoğunlukla Türkçe kaleme aldığı ve “Risale-i Nur” adını verdiği eserleri, geniş bir kesim tarafından okunmaktadır. Bu eserlerin orijinal olduğu ve sahih İslami bilgiler ihtiva ettiği alanının otoriteleri tarafından kabul edilmiştir. Konjonktürel bazı sebeplerden ötürü, ilmi ve akademik muhitlerde yeteri kadar incelenmediğinden adı geçen eserlerin, bahusus Tefsir ilmi nokta-i nazarından ele alınmasına ihtiyaç vardır. Bu eserler, rûhi idrakle telif edilmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın adı geçen eserleri neşretmesi meseleyi yeniden gündeme getirmiştir. Bu makalede, Risale-i Nur'un Tefsir ilmi açısından değeri üzerinde durmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Said Nursi, Risale-i Nur, Tefsir, Kur'an İlimleri, Kur'an'ın İcâzı.

The Value of Bediüzzaman Said Nursi's Commentary

Abstract

Bediüzzaman Said Nursi's works called “Risale-i Nur Collection” with a few exceptions written in Turkish language are read by a wide range in society. The authority of the field accepted that these works are original and contain the trustworthy Islamic information. For some conjunctural reasons, these works were not examined enough in the scientific and academic fields so these works should be examined especially with the viewpoint of commentary (tafsir). These works were written with spiritual perception. Presidency of Religious Affairs' publishing these books has brought the issue back on the agenda. In this article we will try to highlight the value of Risale-i Nur in terms of scientific viewpoint of commentary (tafsir).

Keywords: Said Nursi, Risale-i Nur, Commentary, Ulumu'l-Kur'an, İcâzu'l-Kur'an.

Giriş

Son dönem Osmanlı âlimlerinden Bediüzzaman Said Nursi'nin (1877-1960) bir iki istisnayla Türkçe kaleme aldığı ve “Risale-i Nur, Risâletü'n-Nûr, Resâilu'n-Nûr” adını verdiği¹ eserleri, Arapça'nın yanında dünyanın belli başlı dillerine de çevrilmiştir. Türkiye'de ve İslâm dünyasında geniş bir okuyucu kesimi tarafından takip edilen Nursi'nin (Eski Said, Yeni Said) eserlerinin neşir tarihi, 1909-1953 olarak verilmektedir.²

Tahsilinin ilk devrelerinde zekâsı ve ilmi kabiliyeti ile dikkat çekmiş olan Nursi, henüz on dört yaşındayken icazet almış, ilim meclisleri ve ilim heyetlerinde temayüz etmiştir³. Tahsili hakkında şöyle demiştir: “Tarihçe-i hayatını okuyanlar ve hemşerileri bilirler ki, İzhar kitabından sonraki medrese usulünce on beş sene ders almakla okunan kitapları Resâili'n-Nûr Müellifi yalnız üç ayda tahsil etmiştir⁴.” Maişet meselesiyle ilgili olarak istiğna, iffet ve nezahetini daima muhafaza etmiş, sadaka, zekât ve hediye almamıştır.⁵

Said Nursi'nin fikri mücadelesi, İslam düşüncesinde var olan ve son dönem Osmanlı âlimleri arasında görülen tecdid ve ihya hareketi olarak bilinen geleneğin bir devamı ve onun bir parçası olarak kabul edilmektedir.⁶ Kendisi, İslam Düşüncesi'ndeki konumunu şöyle ifade etmektedir: Muhakkik odur ki meselâ, bir hakikate yapışır, seksen sene terakki eder. O hakikatin sonuna ulaşır, en nihayet Kur'ân'da bir âyetin ona işaret ettiğini görür. Ve Muhammed-i Arabî'yi (asm) üstad-ı mutlak bulur. (..) Mudakkik de odur ki Kur'ân'a yapışarak, bütün o muhakkiklerin yollarını, mesleklerini tetkik eder. Ben mudakkikim.⁷

Risale-i Nur, telifinden itibaren toplumun hemen her kesiminde, özellikle İslami ilimleri tahsil etmiş olanlarla genel anlamda entelektüeller nezdinde dikkat çekmiş, okunup incelenmiştir. Neticede, eserin sahit İslami bilgiler ihtiva ettiği ve orijinal olduğu alanın otoriteleri tarafından kabul ve teslim edilmiştir.

1 Bediüzzaman Said Nursi, *Risale-i Nur Külliyyâtı*, İstanbul, 1996, I, 833 (Şuâlar, Birinci Şua, İkinci Suâl).

2 Bkz. Niyazi Beki, *Tefsir'de Yeni Yaklaşımlar: Risale-i Nur Örneği*, İstanbul, 2018, 26 vd.

3 Alparslan Açıkgenç, “Said Nursi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 2008, c. XXXV, s. 567.

4 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 833 (Şuâlar, Birinci Şua, İkinci Suâl).

5 Mustafa Sungur, (İ. K. Sâlihî, *Kendi Dilinden Bediüzzaman Said Nursi* kitabının Takdim'inde), İzmir 2008, 35.

6 Açıkgenç, “Said Nursi”, *DİA*, c. XXXV, s. 567.

7 Bkz. Açıkgenç “Said Nursi”, *DİA*, c. XXXV, s. 570.

İmdi mezkûr eser, resmî-gayr-ı resmî kritiğe tabi tutulmasına, hakkında raporlar hazırlanıp, akademik çalışmalara konu yapılmasına rağmen aktüel ve konjonktürel bazı sebeplerden ötürü ilmi ve akademik muhitlerde hak ettiği yeri aldığı söylenemez. Bu itibarla, diğer disiplinler bir tarafa, bhusus Tefsir ilmi açısından incelenmesine olan ihtiyaç sürmektedir.

Kur'ân'ı okuduğumuzda şu mesajla daima karşılaşırız: İnsan, mazinin derinliklerinden gelen, varlık alanına uğrayıp bir imtihandan geçtikten sonra, gelecekteki iyi veya kötü akıbetine doğru yürüyen bir varlıktır. Kur'ân, kendisine iyi akıbet hazırlaması için insana yol gösterir. Nitekim, Risale-i Nur'un gayesi de, Kur'ân'ın bu hedefini gerçekleştirmek; insanın dikkatini geçici olan dünyadan ebedi hayatına çevirmek, buna göre çalışmayı teşvik etmektir.

Meselenin burasında şu tespiti kaydetmemiz gerekmektedir: “Mevdudi, başta *Tefhimu'l-Kur'ân* olmak üzere eserlerini akıl kuvvesiyle yazmış, Hasan el-Bennâ Risalelerinde, akıl ve vicdanı birleştirmek suretiyle her ikisine göre konuşmuştur. Bediüzzaman Said Nursi ise Risale-i Nur'u kalb, ruh, akıl gözleri açık olarak⁸ rûhi idrâkle⁹ telif etmiştir.¹⁰ Bu itibarla, İslam dinine panoramik bakabilmiş nadir şahsiyetlerden olan müellif, bu bakış sayesinde en temel, en nazik meseleleri ele almasına rağmen çelişkiye düşmemiştir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, adı geçen eserlerden *İşârâtü'l-İ'caz'*ı neşretmesi ve sırada diğerlerinin olduğu bilgisini kamuoyu ile paylaşması, meseleyi daha geniş bir muhitte yeniden gündeme getirmiştir. Biz, burada bir makale çerçevesinde *Risale-i Nur*'un Tefsir ilmi açısından değeri üzerinde durmaya çalışacağız.

A. Risale-i Nur ve Müellifi Hakkında Bazı Meseleler

Burada bahis konusu eser ve müellifi hakkında bazı hususlara değinmemiz gerekmektedir. Önce konuya nazari açıdan bakmaya çalışacağız. Ardından Risale-i Nur'da Kur'ân İlimleri ve Tefsir hakkında fikir veren bazı hususları (pratik boyut) ele alacağız.

8 Bkz. *Tarihçe-i Hayat, Bediüzzaman'ın İlk Hayatı*, Envâr Neşriyat, İstanbul, 1992, s. 135.

9 Mesela bkz. *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 1080 (Şuâlar, On Dördüncü Şua).

10 Said Ramadan el-Bûtî, *el-İdrâku'r-Rûhî Beyne't-Tasavvuf ve'n-Nursi*, İstanbul 2005 (Çalıştay Notları).

Risale-i Nur ve müellifinin misyonu

Risale-i Nur'un telifinin en önemli hedefi, asırlarca İslam'a hizmet etmiş Anadolu Müslüman halkını, özellikle yeni nesilleri İslamiyet'ten uzaklaştırıp, hak dinle olan bağlarını koparmak için yürütülen menfi akımı etkisizleştirip, sonuçsuz bırakmaktır.¹¹ Bu itibarla, Risale-i Nur, asrın insanının ihtiyacına cevap verecek tarzda telif olunmuş, yaygın irşat ve eğitime ağırlık vermiştir. Said Nursi, kendisini, Kur'an'ın *mânevi* bir tefsiri olarak nitelediği Risale-i Nur doğrultusunda talebe yetiştirmeye, toplumu aydınlatmaya adanmış ve şöyle demiştir: Bu asrın Avrupa dinsizlerinin ve dalalet ehli münafıklarının dehşetli bir surette Kur'an'a hücumu hengâmında, Risale-i Nur o dalalet seline karşı koymak suretiyle Kur'an'ın derin mânâlarını keşfedip hakikatini muhafaza ediyor.¹² Kur'an'ın hikmetini Avrupa filozoflarına karşı parlak bir surette gösterebilen Risale-i Nur Müellifi, Dâru'l-Hikmeti'l-İslâmiye'de Kur'an'ın hikmetini müdafaa etmek, İngiliz Başpapazı'nın sorup altı yüz kelimeyle cevap istediği altı soruya, altı kelimeyle cevap vermiştir. Ardından inzivaya çekilip bütün gayretiyle Kur'an'dan aldığı ilhamlarla Risale-i Nur'un meselelerini iktibasa başlamıştır.¹³

Risale-i Nur'un misyonuna başka vesile ile şöyle değinir: Âli İmrân sûresinin yedinci âyetinin¹⁴ meâli gösteriyor ki: Dalâlet ehli, Kur'an'ın müteşâbihlerini yanlış teville tahrif etmeye ve şüpheleri çoğaltmaya çalıştığı bir zamanda, ilimde rusûhu bulunan (derinleşip tahkik derecesine ulaşan) bir kesim, Kur'an'ın müteşâbih âyetlerinin hakiki tevillelerini beyan edip iman ederek o şüpheleri giderir. Her asırda, bu külli mânânın doğruluğunun şahitleri vardır. Harb-i umumî vasıtasıyla, bin seneden beri Kur'an aleyhinde teraküm eden Avrupa itirazları ve evhamları âlem-i İslâm içinde yol bulup yayıldı¹⁵. Asrın idrakine de hitap eder: "Medeniyetin güzellikleri denilen emirler, şeriatın başka şekle çevrilmiş birer meselesidir."¹⁶

Mezkûr eserin gayesi, Kur'an'ın i'câz yönlerini ve hak kelâmullah olduğunu ispat etmek olduğunu,¹⁷ işbu misyonu medreselerin ifa etmekten uzak olduğunu kayde-

11 Bkz. Mustafa Sungur, (İhsan K. Sâlihi, *Kendi Dilinden B. Said Nursi* kitabının Takdim'inde, 22).

12 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 937 (Şuâlar, Sekizinci Şuâ, Altıncı Remiz).

13 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 837 (Şuâlar, Birinci Şuâ, Bakara (2), 151 hk).

14 "Sana Kitab'ı indiren O'dur. Onun (Kur'an'ın) bazı âyetleri muhkemdir ki, bunlar Kitab'ın esasıdır. Diğerleri de müteşâbihtir. Kalplerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onu tevil etmek için ondaki müteşâbih âyetlerin peşine düşerler. Halbuki Onun tevilini ancak Allah bilir. İlimde yüksek pâyeye erişenler ise: Ona inandık; hepsi Rabimiz tarafındandır, derler. (Bu inceliği) ancak akl-ı selim sahipleri düşünüp anlar." (Al-i İmrân, 3/7).

15 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 837 (Şuâlar, Birinci Şuâ, Âli İmran (7), (3 ve Nisâ (162 (4 hk. (özetle).

16 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 1997 (Muhakemât, Dokuzuncu Mukaddeme'nin sonu).

17 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 911 (Şuâlar, Yedinci Şuâ).

der ve bunun sebebine de değinir: Medreselerde tahsil edilen ilimlerin gerilemesi ve tabii mecrasından çevrilmesinin sebebi; Arapça sarf, nahiv gibi âlet ilimlerinin esas maksat yerine geçmesi ve âli ilimlerin ihmal edilmesidir. Ayrıca mânânın ambalajı durumunda olan Arapça ibarenin çözümü zihinleri kaplamış, esas maksat olan ilim gölgede kalmış; ders kitapları, vakitleri ve fikirleri kendine hasredip bunların dışına çıkılmasına meydan vermemiştir.¹⁸ İşte böyle bir misyonu ifa eden eseri okumaya engel çıkartmamak gerektiğini dile getirir: Kur'ân Arşî ferşe bağlamış bir zincir, bir hablullâh'tır; yer çekim kuvvetinden daha çok zemini muhafaza ediyor. İşbu Kur'ân-ı Azîmüşşan'ın hakiki ve kuvvetli bir tefsiri olan Risale-i Nur, bu asırda, bu vatanda, bu millete yirmi seneden beri tesirini göstermiş büyük bir İlâhi nimet ve sönmez bir Kur'ân mucizesidir. Hükümetin ona ilişmek ve talebelerini ondan ürkütüp vazgeçirmek değil, aksine himaye edip okunmasına teşvik etmesi gerektir.¹⁹

Bu mühim ve kutsi vazifeden dolayı siyasete mesafeli olduklarını, şu tarihi metaforla ilân etmiştir: Biz Risale-i Nur şakirtleri, Risale-i Nur'u değil dünya cereyanlarına, kainata bile âlet edemeyiz. Ayrıca Kur'ân bizi siyasetten şiddetle men etmiştir. Risale-i Nur'un vazifesi, ebedi hayatı mahveden ve dünya hayatını da dehşetli bir zehire çeviren mutlak küfre karşı imanî olan hakikatlerle gayet kesin ve en inatçı zındık filozofları dahi imana getiren kuvvetli burhanlarla Kur'ân'a hizmet etmektir. Onun için Risale-i Nur'u iki sebepten ötürü hiçbir şeye âlet edemeyiz. Birincisi: Kur'ân'ın elmas gibi hakikatlerini, ehl-i gaflet nazarında bir siyaset propagandası vehmine kapılmalarıyla cam parçalarına indirmemek ve o kıymetli hakikatlere ihanet etmemektir. İkincisi: Risale-i Nur'un esas mesleği olan şefkat, hak hakikat ve vicdan bizleri kesinlikle siyasetten ve idareye ilişmekten men etmiş. Çünkü tokat ve belâyı hak etmiş, mutlak küfre düşmüş bir iki dinsizle bağlantılı, yedi sekiz çoluk çocuk, hasta, ihtiyar, mâsum bulunur. Musibet ve belâ gelse, o biçareler de yanar. Bunun için, neticenin alınması da şüpheli olduğundan, siyaset yoluyla idare ve asayişin zararına sosyal hayata karışmaktan şiddetle men edilmişiz.²⁰ Bu incelikten dolayı kendisine zulmedenlere, değil ilişmek, beddua ile karşılık bile veremediğini ifade etmiştir.²¹

Bu çerçevede şahsını daima geri planda tutmuş olduğunu şöyle ifade eder: Haya-tımı ve bekamı o risalelerin iman hakikatlerini ispat eden her bir risalenin bekasına,

18 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 2000 (Muhakemat, On İkinci Mukaddeme).

19 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 1036 (Şuâlar, On Dördüncü Şuâ).

20 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 1023-1024 (Şualar, On Dördüncü Şua). Kur'ân'da birçok Peygamberin dili üzere gelen, "Buna karşı sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, sadece âlemlerin Rabbine aittir" (Şuâra, 26/109) gibi âyetler, bunun Peygamberlerin bir sünneti olduğunu gösteriyor.

21 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 1034 (Şuâlar, On Dördüncü Şuâ, Beşincisi).

devamına, ifadesine, makbuliyetine feda etmeye her vakit hazır olduğumu ve saadeti onların Kurân'a hizmet etmelerinde bildim. O halde, beka-i İlâhi ile yüz derece insanların övgülerinden daha ziyade bir takdire mazhariyetlerini o iman intisabıyla anladım. Bütün kuvvetimle, *حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ* (Âli İmrân, 3/173) dedim.²² Kararlığını da şöyle ifade eder: Başımdaki saçlarım adedince başlarım bulursa, her gün biri kesilse, Kurân'ın hakikatlerine feda olan bu başı zındıklara ve mutlak küfre eğmem; bu iman ve Nûr hizmetinden vazgeçmem ve geçmem.²³

2. Risale-i Nur isminin dayanağı

Eserine Risale-i Nur ismini vermesine, bu çerçevede siyasetten uzak duruşunun sebebine şöyle değinir: Tam bir inziva ile bir zaman İstanbul'un Yuşa Tepesine çekildim. Daha sonra doğduğum yer olan Bitlis ve Van tarafına giderek mağaralara kapandım. Ruhi ve vicdani hazzımla baş başa kaldım. "Şeytandan ve siyasetten Allah'a sığınırım" düsturuyla kendi ruhi âlemime daldım ve Kurân-ı Azîmuşşân'ı tetkik ve incelemeye vakit geçirip "Yeni Said" olarak yaşamaya başladım. Fakat kaderin cilveleri, beni sürgün olarak muhtelif yerlerde bulundurdu. Bu esnada Kurân-ı Kerim'in feyzinden kalbime doğan feyizleri yanımdaki kimselere yazdırmak suretiyle birtakım risaleler vücuda geldi. Bunların tamamına "Risale-i Nur" ismini verdim. Hakikaten Kurân'ın nûruna istinat ettiği için, bu isim vicdanımdan doğmuş. Bunun İlâhi ilham olduğuna bütün imanımı kaniyim.²⁴

3. Risale-i Nur tefsir midir?

Risale-i Nur, geleneksel anlamda elbette tefsir değildir. Müellif, 196 eserden oluşan bu külliyatta klasik tefsirlerdeki gibi Fatihâ'dan Nas'a bütün sûreleri âyet âyet tefsir etmemiştir. Lakin, Kurân ayetlerini dikkatli bir tefekkürle incelemek suretiyle Allah'ın varlığını, birliğini, kemâl sıfatlarını, vahiy ve nübüvvetin lüzumunu, ahiret, haşır ve kader inancını, Kurân'ın i'câz vecihlerini, ibadet ve adalet gibi diğer birçok konuyu akli, kalbi ve hisleri tatmin edecek şekilde rafine bilgilerle ve kendine has üslubuyla anlatmıştır. Dinde samimiyet, birçok ayette (meselâ İhlâs Sûresi) vurgulanır. Hz. Peygamber (asm)'in, "Din nasihattir, samimiyettir" diye tarif ettiği üzere, dinin samimiyet boyutu bu eserde en çok üzerinde durulan meselelerden biridir. Binaenaleyh, "Risale-i Nur, Kurân'ın *mânevi şuhûdi* bir tefsiridir²⁵", sözünün anlamı budur.

22 *Risale-i Nur Külliyâtı*, I, 874 (Şuâlar, Dördüncü Şuâ).

23 *Risale-i Nur Külliyâtı*, I, 1025 (Şuâlar, On Dördüncü Şuâ).

24 *Risale-i Nur Külliyâtı*, I, 1080 (Şuâlar, On Dördüncü Şuâ).

25 *Risale-i Nur Külliyâtı*, II, 1307 (Mesnevi-i Nûriye, İ'tizâr); I, 911 (Şuâlar, Yedinci Şuâ, âyetü'l-Kubrâ,

Kur'ân'ın, doğrudan mesajını aktarmakla *manevi*; Kur'ân'ın hakikatlerini gözle görür misallerle ortaya koymakla da *şuhudi* bir tefsirdir.²⁶

Tefsir ilmi açısından nesnel olarak baktığımızda, Kur'ân tefsirinin, başlıca *lafzi* ve *mânevi* diye iki tarzda yapılabileceğini, ikisinin de makbul olduğunu görürüz. İmam Gazzâli ve İbn Kayyim gibi zatlar bu hususa işaret etmişlerdir.²⁷ Nitekim Risale-i Nur da “manevî tefsir” kabilindedir. Bu, “işârî tefsir, tasavvufî te'vil” demek olmayıp, lafızdan çok, mânâyı esas alıp, onu açığa çıkartmayı hedefleyen tefsir tarzıdır.

Nitekim Risale-i Nur'un, Kur'ân'ın 114 suresinden, iki üç kısa surenin saraha-ten tefsiri istisna edilirse, öteki bütün surelerden temel meselelerle ilgili bir çok âyeti başlık yapıp, konu hakkındaki diğer âyet, hadis ve İslam kültür mirasının rafine verileriyle etraflıca ve orijinal bir tarzda tefsir ettiği görülmektedir. Kur'ân'ın mânâlarına vâkıf bir kimse bu eseri incelendiğinde, Müellifinin sıklıkla ifade ettiği gibi, onun tamamen Kur'ân'dan damıtıldığını hemen fark edecektir. Muhatabı etkileyen ve cezbeden tarzda gelen sayfalarca izahların, yepyeni bakış açılarının ayet ve sahih hadislerin yansımaları olduğunu ehli olan görmekte zorlanmaz. Bu eserin, insanı etkileyen, hayatı yönlendiren ve ona anlam kazandıran; dünyadan âhirete ve cennete uzanan bir hayat ümidi anlayışı kazandıran sahih nazari-ameli (teorik-pratik) bir tefsir olduğu rahatlıkla söylenebilir. Keza, Tefsir geleneği çerçevesinde, ayetlerin *sarih* tefsirlerinin yanında *işari* ve *remzi* anlamlarının verilmiş olması onun geniş anlamıyla Kur'ân'ın nevi şahsına münhasır bir tefsiri olduğunu ortaya koymaktadır.

Kur'ân'ın ana konularını tespit etmesi ve vesile düştükçe bu konulara işarete bulunması, ayrıca iman erkanını birbirine bağlaması Kur'ân'ın bütünlüğünü göz önünde bulundurması açısından önemle vurgulanması gerekir: Kur'ân, bütün mucizeleriyle, hak olduğunu gösteren bütün delilleriyle Muhammed (asm)'in bir mucizesidir. O (asm) da, bütün mucizeleriyle, nübüvvetinin delilleriyle ve ilmi mükemmellikleriyle Kur'ân'ın bir mucizesidir ve Kur'ân'ın Allah kelâmı olduğuna kesin bir hüccetidir.²⁸

Tefsir geleneğinde Tefsir Usûlü olarak kabul edilen Ulûmu'l-Kur'ân kaynaklarında, âyetlerin mânâ alanının genişliğini gözler önüne seren *Vucûh ve Nazâir*'e burada değinmemiz gerekir. Bedruddin ez-Zerkeşî (ö.794/1392), konuya dair mühim kitabının *Vucûh ve Nazâir* bahsinde, Mukâtil b. Süleyman'ın (ö.150/767) şu merfû hadisi kaydettiğini belirtir: Kişi, Kur'ân'ın çok vecihleri (âyetlerin çok yönlü anlam-

Birinci Makamın Onaltıncı Mertebesi).

26 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 1272 (Mehmet Kayalar, Bir Takriz, İşârâtü'l-İcâz'ın sonunda).

27 Referanslar için bkz. Niyazi Beki, *Kur'ân İlimleri...*, 28.

28 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 911 (Şuâlar, Yedinci Şuâ).

ları) olduğunu görünceye kadar gerçek anlamda fakih (Kur'ân'ın inceliklerine vakıf) olamaz.²⁹ Yine Zerkeşî, “Bazıları, *Vucûh ve Nazâir*'i Kur'ân'ın icaz yönlerinden biri olarak görmüşlerdir. Nitekim bir tek kelimeye yirmi, daha az ya da daha çok vecih söz konusu olabiliyor. Beşer kelamı için böyle bir şey söz konusu değildir.” dedikten sonra meselâ *hudâ* kelimesi için Kur'ân'da on yedi vecih (anlam) tespit eder.³⁰ İmam Gaz-zâlî'nin (ö.505/III), *Cevâhiru'l-Kur'ân*'ın başında, “Kur'ân, kıyasız bir ummandır.” tespitini de hatırlamalıyız. Bu kayıtlar, her asırda Kur'ân'ın “Arabî” (Yusuf, 12/2; Ra'd, 13/37) vasfına uyan, belâğatin onay verdiği tefsirinin yapılabileceğini göstermektedir. 20. asrın başında telif edilen Risale-i Nur bunlardan biridir. Telif tarihi itibarıyla ikinci yüzyılını ihraz etmekte olan bu eserlerin güncelliğini koruyor olması, altı çizilmesi gereken bir husustur.³¹

Bu tefsir, asrın ihtiyacına cevap verecek tarzda telif olunduğundan, onda dünya ve ahiret hayatı için gerekli ilkeler tespit edilmiş, Müslümanların ve daha genel anlamda insanlığın problemleri teşhis edilip reçeteler sunulmuştur. Önce Kur'ân'ın ana gayeleri (usuluddin) tespit edilip bunlara sıklıkla işaret olunmakta, ele alınan öteki hususlar, hatta en küçük ahlaki meziyetler onlara bağlanmaktadır. Böylece bir bütün olarak İslam dini binası gözden uzak tutulmadığı gibi, dinin en küçük cüzleri dahi ihmal edilmemiş olmaktadır. Bir ağaçla meşgul olurken, bir bütün olarak ormanın ihmal edilmemesi gibi. Bu da, meselelere panoramik bakabilmiş olmasına dayanmaktadır.

4. Risale-i Nur'un tefsir olup olmadığına dair Müellifinin görüşü

Bahse konu eserlerin tefsir olup olmadığı hakkında Said Nursi şöyle bir izah getirir: Tefsir iki kısımdır: Birisi, Kur'ân'ın ibaresini, kelime ve cümlelerinin mânâlarını beyan, izah ve ispat eden malum tefsirlerdir. İkinci kısım tefsir ise: Kur'ân'ın imanla ilgili hakikatlarını kuvvetli hüccetlerle beyan, izah ve ispat eder. Bu kısmın pek çok önemi var. Malum tefsirlerin, bu kısmı bazen mücmel bir tarzda ele aldığı açıktır. Fakat Risale-i Nur, doğrudan bu kısmı esas tutan, emsalsiz bir tarzda inatçı filozofları susturan manevi bir tefsirdir.³² “Risale-i Nur'un her bir cüz'ü, Kur'ân'ın bir hakikatini, bir nurunu izhar eder.”³³

Konu ile ilgili yine şöyle demektedir: Sözler hakkında, tevazu olarak değil, bilakis

29 Bedruddin ez-Zerkeşî, *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrût, 1391/1972, I, 103.

30 Zerkeşî, *Burhân*, I, 102-103.

31 “Bir kişinin yazar olduğu iki yüz sene sonra anlaşılır.” denir.

32 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 1089 (Şuâlar, On Dördüncü Şuâ).

33 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 913 (Şuâlar, Yedinci Şuâ).

bir hakikati beyan etmek için derim: Sözlerdeki hakikatler ve mükemmellikler benim değil, Kur'ân'ındır ve Kur'ân'dan damlamıştır. Hatta Onuncu Söz, yüzlerce Kur'ân âyetinden süzölmüş bazı katrelerdir. Sair risaleler dahi genelde öyledir.³⁴ Risale-i Nur, Kur'ân'ın hakiki bir tefsiri, hakikatinin bir tercümanı, meselelerinin bürhanıdır.³⁵ Risale-i Nur, doğrudan Kur'ân'a, Kur'ân da Arş-ı Âzama bağlıdır, der.³⁶

Bu itibarla, dikkatleri daima Risale-i Nur'a çevirmiştir: Benim için, övünme ve gurur vesilesi olacak bir liyakatim ve istihkakım olmadığını kasmemle itiraf ediyorum. Ben çekirdek gibi çürüdüm, kurudum. Bütün kıymet, hayat ve şerefin o çekirdekten çıkan Risale-i Nur şeceresine ve Kur'ân'ın manevi mucizesine geçtiğini biliyorum. Öyle inandığımdan Kur'ân'ın i'cazı hesabına açıkça ifade ediyorum: Bütün kıymet Kur'ân'ın bir mucizesi olan Risale-i Nur'dadır. Hatta eskiden beri taşıdığım Bediüzzaman ismi onunmuş, yine ona iade edildi.³⁷ Uzak bir yerde taşlar görünmez, dağlar görünür. Demek sekiz yüz sene mesafede görünen, Kur'ân hizmetinin şahikasıdır; Said gibi karıncalar değildir.³⁸ Risalelerin, pek çok yayınlanmış olmasına rağmen, alimden âmiye, veliden muannide her kesim tarafından okundukları halde tenkit edilmemesi ve derecesine göre istifade etmesi; ayrıca bu eserlerin süratli bir şekilde telif edilmesi Rabbâni bir inayet eseri, Kur'ân'ın bir kerameti ve Rabbâni bir ikram olduğunu kaydeder.³⁹ Bu itibarla, Kur'ân'da Hz. Süleyman'ın dili üzere, tahdis-i nimeti talim için gelen ifadeyi sıklıkla zikreder: “*Bu, Rabbimin fazlû keremindedir.*” (Neml:27/40).

Risale-i Nur'un tefsir olmadığını iddia edenlere ise şöyle cevap verir: İddiacı der: Nûr, tefsir değildir. Ayrıca bazen akideye muhalif gider. Cevap: Tefsir iki kısımdır. Biri ibaresini izah eder, öbürü hakikatlerini ispat eder. Nûrlar bu ikinci kısım tefsirlerin en kuvvetlisi, en kıymetlisi olduğuna ehl-i dirayet ve dikkat yüz binlerce şahitler var. Ayrıca Mısır, Şam ve Haremeyn-i Şerife'nin muhakkik âlimlerinin, İstanbul ve sair yerlerin mudakkik hocalarının Nûrları tasdik edip ilişmemeleri ve Said'in hayatı boyunca mantıki ve ilmi mücadelede galip gelişi, iddiacının bu isnat ve ithamını tekzip ve reddeder.⁴⁰

34 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 523 (Mektûbât, Yirmi Sekizinci Mektup, Yedinci Risale, Üçüncü Sebep).

35 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 831 (Şuâlar, Birinci Şuâ, İkinci Suâl).

36 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 988 (Şuâlar, On İkinci Şuâ).

37 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 941 (Sekizinci Şuâ).

38 Mustafa Sungur, (İ. K. Sâlihî, *Kendi Dilinden B. Said Nursi*) kitabının Takdim'inde, 25; *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 2083 (Sikke-i Tasdik-i Gaybi, Sekizinci Lemâdan naklen).

39 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 522 (Mektûbât, Yirmi Sekizinci Mektup, 5. İşaret).

40 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 1057 (Şuâlar, 14. Şuâ, Hata Sevap Cetveli: Hata 88-90).

5. Risale-i Nur'un kaynağı ve telif usûlü

Risale-i Nur müellifi, eserinin mahiyetine, kaynağına ve telif usûlüne birçok vesile ile değinmiştir. Mahiyetine dair şöyle demektedir: “Risale-i Nur (..) vahiy değil ve olamaz. Hem umumiyetle ilham dahi değildir. Ekseriyetle Kur’ân’ın feyzi ve yardımcıyla kalbe gelen sünûhât ve istihracât-ı Kur’âniyedir.”⁴¹ Kaynağı hakkında ise şöyle demektedir: “Risale-i Nur eczaları Kur’ân’dan damlayan mânâlardır.”⁴²

Olabilecek istifhamları şöyle giderir: Resâli’n-Nûr, ne şarkın bilgilerinden, ilimlerinden, ne de garbın felsefe ve bilim(fen)inden gelmiş bir mal ve onlardan iktibas edilmiş bir Nûrdur. Aksine semâvi olan Kur’ân’ın, şark ve garbın fevkindeki yüksek arşının mertebesinden iktibas edilmiştir.⁴³ Bunun için, Nûr Sûresi, Nûr âyetindeki (24/35) bir cümleden hareket eder: Meselâ, لَا شَرِيفَةَ وَلَا غَرِيبَةَ cümlesi: “Nasıl ki elektriğin kıymetli metâi, ne şarktan ne garptan celb edilmiştir. Aksine yukarıda, hava boşluğunda rahmet hazinesinden, semâvât tarafından indiğinden her yerin malıdır. Başka yerden aramaya lüzum yoktur” der. Öyle de, mânevî bir elektrik olan Resâli’n-Nûr dahi, ne şarkın bilgilerinden ve ilimlerinden, ne de garbın felsefe ve fenlerinden gelmiş bir mal ve onlardan iktibas edilmiş bir nûrdur. Bilakis semâvî olan Kur’ân’ın şark ve garbın fevkindeki yüksek arşının mertebesinden iktibas edilmiştir.⁴⁴

Bu meseleye başka yerde de değinir ve kaynağının Kur’ân olduğunun özellikle altını çizer: Ben Risâletü’n-Nûr’un has şakirtlerini şahit göstererek derim: Risâletü’n-Nûr sair telifat gibi ilimler, fenler ve başka kitaplardan alınmamıştır. Kur’ân’dan başka mehazı yok, Kur’ân’dan başka üstadı yok, Kur’ân’dan başka mercii yoktur. Telif olduğu vakit hiçbir kitap müellifinin yanında bulunmuyordu. Doğrudan doğruya Kur’ân’ın feyzinden mülhemdir ve Kur’ân’ın semasından ve âyetlerin *necmlerinden* iniyor.⁴⁵

İlhadin yaygılaştığı bir asırda Kur’ân’ın hakikatlerini neşretmesine rağmen kimsenin karşı çıkamadığını anlatırken kaynağına şöyle değinir: Bu seyyah, bu zamanda bulunduğu için en evvel, Kur’ân’ın mânevî i’câzının lemâları olan Risale-i Nur’a baktı ve onun yüz otuz risalelerinin, Furkan âyetlerinin nükteleri, ışıkları ve esaslı tefsirleri olduğunu gördü. Risale-i Nur, bu kadar muannit ve mülhit bir asırda, her tarafa Kur’ân hakikatlerini mücahidane neşrettiği halde, karşısına kimse çıkamadığından ispat eder ki, onun üstadı, kaynağı, mercii ve güneşi olan Kur’ân, semâvîdir,

41 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 843 (Birinci Şuâ).

42 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 522 (Mektubât, 29. Mektup, 5. Desise).

43 *Risale-i Nur Külliyyâtı* I, 833 (Şuâlar, Birinci Şua, İkinci Suâl).

44 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 833 (Şuâlar, Birinci Şua, Nûr Sûresi, 24/35 hakkında).

45 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 841 (Şuâlar, Birinci Şua, Nûr Sûresi, 24/35 hakkında).

beşer kelâmı değildir. Hattâ Resâilu'n-Nûr'un yüzer hüccetlerinden bir tek hüccet-i Kur'âniyesi olan Yirmi Beşinci Söz ile On Dokuzuncu Mektubun sonu, Kur'ân'ın kırk vecihle mûcize olduğunu öyle ispat etmiş ki, kim görmüşse, değil tenkit ve itiraz etmek, ispatlarına hayran olmuş, takdirle övmüştür.⁴⁶

Diğer taraftan, Risâlelerin yayınlanıp her tarafa ulaşmış olmasına ve her kesimden insanın bu eserleri görüp okumasına rağmen tenkit edilmemesi, ayrıca farklı seviyedeki insan gruplarının derecelerine göre onlardan istifade etmesi; keza çok tetkik ve araştırmalar neticesinde ancak telif olunabilen o çeşit risalelerin oldukça süratli bir şekilde yazılmasının Rabbâni bir inâyet ve ikram eseri olduğunu kaydeder.⁴⁷

Usûlü hakkında ise şöyle der: Risale-i Nur, filozofların ve alimlerin yolunda gitmeyip, Kur'ân'ın mânevi bir i'câzıyla her şeyde bir marifet penceresi açmış, bir senelik işi bir saatte görür gibi Kur'ân'a mahsus bir sırrı anlamış; bu dehşetli zamanda sınırsız inat ehlinin hücumlarına karşı mağlup olmayıp galebe etmiştir.⁴⁸ Meselenin irşat boyutunu önemseydiğinden, o çerçevede usûlüne de değinir: Cumhuru, burhandan ziyade, mehazdaki kutsiyet bağlılığa sevk eder. Müctehidlerin kitapları vesile gibi, cam gibi Kur'ân'ı göstermeli; yoksa vekil, gölge olmamalıdır.⁴⁹ “Üstad-ı hakiki Kur'ân'dır. Tevhid-i kible bu üstatla olur.”⁵⁰

6. Risale-i Nur'un Kur'ân'ın irşad usûlünü takip etmesi

Tedvin ve tercüme sırasında Kur'ân-ı Kerîm'in rûhunun Yunan felsefesine ters düşmediği fikrine kapılan bazı müslüman düşünürler, bu mukaddes kitabı da Yunan düşüncesi ışığında okuyup incelemeye çalıştılar. Oysa Kur'ân, gözle görülür, elle tutulur gerçeklere ağırlık verirken, Yunan felsefesi hayal gücüne ve faraziyelere dayandığından böyle bir bağdaştırma gayreti başarısız oldu. Keza Kur'ân, bilgi ve kültür düzeyi ne olursa olsun her seviyeden insana tesir etmektedir. Bu itibarla, Kur'ân iknâ usûlünün Felsefe, Mantık ve Kelâm İlmi gibi disiplinlerden farklı olduğu Gazzâlî gibi bir çok alim tarafından ifade edilmiştir. Hatta Gazzâlî, *İlcâmu'l-Avâm 'an İlmi'l-Kelâm* adlı eserini, isminden anlaşılacağı üzere bu meseleye tahsis edip, Kur'ân'ın delilleri ile kelâmcıların delillerini şöyle mukayese etmiştir: “Kur'ân'ın delilleri gıda gibidir; onlardan her insan faydalanır. Kelâmcıların delilleri ise ilaç gibidir; sınırlı sayıda

46 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 911 (Şuâlar, Yedinci Şuâ).

47 Bkz. *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 525-526 (Mektubât, 28. Mektup, Beşinci İşaret, 525-526).

48 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 2000 (Muhakemat, On İkinci Mukaddeme).

49 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 2046 (Sunûhât).

50 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 1271, Mesnevi-i Nûriye'nin başında).

insan gurubu onlardan istifade eder, büyük çoğunluk ise zarar görür. Hatta Kur'ân'ın delilleri su gibidir; ondan hem emzikli çocuk hem de kuvvetli bir adam faydalanır. Öteki deliller ise yemekler gibidir; yetişkinler onlardan bazen faydalanır, bazen da hastalanır; sabiler ise faydalanamaz.”⁵¹ Ayrıca Gazzâlî, kelâmcıların izlediği metodun geniş halk yığınlarının zihinlerini karıştırdığını ifade eder.⁵² Fahrüddin er-Râzî (ö. 606/1209)⁵³ ve İbn Haldun (ö.780 /1378) da aynı görüştedir.⁵⁴

Nitekim Bediüzzaman Said Nursi de, tefsir usulünün Kur'ân kaynaklı olup, Kelâm ilmi ve Felsefe metotlarından farklı olduğunu şöyle dile getirmektedir: Arkadaş! *Katre* namındaki eserimde Kur'ân'dan ilham alarak takip ettiğim yolla ehl-i nazar (kelâmcılar) ve felsefecilerin takip ettikleri yol arasındaki fark şudur: Kur'ân'dan kalbin tavrına ilham edilen asâ-yı Musa gibi, manevi bir asâ ihsan edilmiştir. Bu asâyı, kainat kitabının hangi zerresine vurulsa, derhal hayat suyu çıkar.⁵⁵ Aynı mesele ile ilgili yine şöyle demektedir: Kur'ân bize Asâ-yı Musa gibi bir hakikat vermiştir; nerede olsam, hatta taş üzerinde de bulunsam, o Asâ'yı vuruyorum, hayat suyu fışkırıyor. Âlemin haricine gitmek gibi uzun seferlere gitmeye ve su borularının kırılıp parçalanmaması için muhafazaya muhtaç olmuyorum.⁵⁶ Risale-i Nur, filozoflar ve ulemanın mesleğinde gitmeyip, Kur'ân'ın bir mânevi icazıyla, herşeyde bir marifet penceresi açmış, bir senelik işi bir saatte görür gibi Kur'ân'a mahsus bir sırrı anlamıştır ki, bu dehşetli zamanda sınırsız inat ehlinin hücumlarına karşı mağlup olmayıp galip gelmiştir.⁵⁷

Aynı mesele hakkında başka vesileyle şöyle der: Kelâm ilmi alimlerinden bir kısmı onar cilt halinde imân erkânına dair binlerce eser yazmalarına rağmen, Mu'tezile gibi akli nakle tercih ettiklerinden Kur'ân'ın on âyeti kadar kesin ispât ve ciddi iknâ edememişlerdir. Adeta onlar, uzak dağların altında tünel kazıp, borularla tâ âlemin sonuna kadar, sebepler silsilesi ile gidip orada silsileyi keserler. Sonra âb-ı hayat hükmünde olan İlahi marifeti ve Vâcibu'l-Vucûd'un varlığını ispat ederler. Âyet-i kerime ise her biri, birer Asâ-yı Musa gibi her yerde su çıkartabilir, her şeyde hakikate bir pencere açar, yüce Yaratıcı'yı tanıtır.⁵⁸

51 Ebû Hâmid Muhammed el-Gazzâlî, *İlcâmü'l-Avâm 'an İlmi'l-Kelâm*, İstanbul, 1287, 40.

52 Gazzâlî, *İlcâm*, 38-39.

53 Takiyyuddîn İbn Teymiyye, *Kitâbu'n-Nubuvvât*, el-Kâhire, Dâru'l-Feth, ts., 147-148.

54 Bkz. İbnü Haldûn, *Mukaddime*, Çev. Z. Kadiri Ugan, MEB Yay., İstanbul, 1990, II, 607.

55 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 1310 (Mesnevi-i Nûriye, Katrenin Zeylinin sonu).

56 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 1310 (Mesnevi-i Nûriye, Katre'nin sonunda).

57 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 1278 (Mesnevi-i Nûriye, Mukaddime).

58 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 202 (Sözler, Yirmi Beşinci Söz'ün sonunda).

Müellif, önce Kur'ân'ın ana konuları olarak Uluhiyet, Ahiret, Nübüvvet ile İbadet ve Adâleti tespit eder. Âyetler, ya doğrudan bu konuları izah etmekte ya da sunulan öteki meselelerin bu konularla bir şekilde irtibatı kurulmaktadır. Tabiatıyla Risale-i Nur'da en çok bu bahisler ele alınmaktadır. Önce konu ile doğrudan ilgili birkaç ayet metni serlevha olarak kaydedildikten sonra tefsire geçilir. Yapılan tefsir ve açıklamaların, kaydedilmese de konu ile ilgili öteki ayetlerden istifade ile yapıldığı kendini belli eder. Müellife göre, her asır Kur'ân'dan hissesini alır, başkasının hissesine ilişmez. Ayrıca, “Sebebin hususiliği hükmün umumiliğine engel değildir” usûl kaidesi, bu bedi' tefsirde daima fark edilmektedir.

Risale-i Nur'un, Kur'ân'ın irşâd usûlü örneğinde hazırlandığının bir diğer göstergesi şudur: Kur'ân, inkar fikrini tasrih etmeksizin iman erkanını sunmakta, murazırlarının makul denilebilecek itirazlarını kaydedip cevaplar vermektedir. Risale-i Nur'un, bu açıdan Kur'ân'ı örnek aldığı söylenebilir. Mesela, “*Bâtıl şeyleri iyice tasvir safi zihinleri idlaldir.*”⁵⁹ ifadesi bunun bir göstergesidir. Ayrıca Kur'ân, en çok hangi mesele üzerinde duruyorsa Risale-i Nur'da da en çok o meseleler üzerinde durulmaktadır. Keza, Risale-i Nur, mücerret bahisleri, temsili anlatımla müşahhas hale getirip sunarak muhatabın kavramasını temin etmektedir. Bu temsili anlatımın ilham kaynağının *Emsâlu'l-Kurân* olduğu âşikârdır.

7. Cumhurun görüşünü tercih

İslami İlimler literatüründe ve bittabi Tefsir'de “cumhur” kavramı malumdur. Ulema, baştan beri, görüş ayrılıklarına konu olan hususlarda cumhurun görüşünü tercih etmiştir⁶⁰. Geçmiş alimler hakkında hüsn-i zan beslediğini her vesileyle ifade eden Bediüzzaman Said Nursi, cumhurun görüşünün önemini müteaddit yerlerde ifade etmektedir: İslamiyet'te daima icmâ ve cumhurun reyine göre hareket etmek gerektiği gibi, şimdi görüşler karmaşası içinde böyle bir hakem kesinlikle lüzumludur.⁶¹

Cumhurun görüşünün tercihi, külli akla itibar etmekten kaynaklanmaktadır. Müellif, külli aklın ferdi akıldan daha muteber olduğunu şöyle ifade eder: Fert dâhi de olsa, cemaatin tüzel kişiliğine karşı sivrisinek kadar kalır.⁶² Bir fikre davet, alimlerin cumhurunun kabulüne bağlıdır. Yoksa davet bidattir, reddedilir.⁶³ *Sevâd-ı âzama* itti-

59 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 571 (Mektûbât, Hakikat Çekirdekleri).

60 İbnu Cerir et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, Beyrût, 1412, Bakara: 2/1 hk., I, 125-126.

61 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 2048 (Sünûhât).

62 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 2048 (Sünûhât).

63 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 571 (Mektûbât, Hakikat Çekirdekleri).

ba edilmeli. Ekseriyete ve *sevâd-ı âzama* dayandığı zaman, lakayt Emevilik, en nihayet Ehl-i Sünnet cemaatine girdi.⁶⁴

Cumhurun görüşünü öne almanın lüzumuna Bakara 2/13 âyetini delil gösterir: Bunlar, iman edenlerle karşılaştıklarında “Biz de müminiz” derler. Fakat şeytanlarıyla başbaşa kaldıklarında: “Biz sizinle beraberiz, biz onlarla alay ediyoruz” derler, unvanı, herkesi cumhura tabi olmaya davet eder. Çünkü cumhura muhalefet öyle bir hatadır ki, o hatayı irtikâp etmek kalbin, vicdanın işinden değildir.⁶⁵ Bu düşünceden hareketle şu mühim tespitte bulunur: Müminlerin cumhurunun içindeki bilhassa avam tabakası, sağlam Müslümanlardır.⁶⁶ Haddizatında, Peygamberlere tabi olanlar daima cumhur (genel halk kesimi) olmuştur.⁶⁷ Bundan dolayı, Alem-i küfür, bütün vasıtaları, medeniyeti, felsefesi, fenleri ve misyonerleriyle İslam alemine dinen galebe edemedi.⁶⁸

8. Geçmiş müfessirlere karşı insafı tutum

Bediüzzaman Said Nursi, geçmiş müfessirlere olan hüsn-i zannını sıklıkla ifade etmektedir. Ezcümle, “geçmiş âlimlerin Kur’ân’ı anlamadıkları” iddiasının arka planını şöyle irdeler: “Kur’ân-ı Hakîm’in esrarı bilinmiyor; müfessirler hakikatini anlamamışlar” diye açıklanan fikrin iki yüzü var ve bunu söyleyen iki kesimdir:

Birincisi: Hak ve tetkik ehlidir. Derler ki: Kur’ân bitmez tükenmez bir hazinedir. Her asır, naslarını ve muhkem ayetlerini teslim ve kabul ile beraber, tamamlayıcı bilgiler kabilinden, gizli hakikatlerinden de hissesini alır, başkasının gizli kalmış hissesine ilişmez. Bu, zaman geçtikçe Kur’ân-ı Hakîm’in daha çok hakikatleri açığa çıkar, demektir; yoksa ilk dönem alimlerinin açıkladıkları Kur’ân’ın açık hakikatlerine şüphe getirmek değildir. Çünkü onlara iman lazımdır. Onlar nasstır, kesindir, esastır, temeldir. “*Bu Kur’ân, açık Arapçadır*” (Nahl,16/103) tebliğiyle, mânâsının vâzih olduğunu bildirir. İlâhi hitap, tamamen o mânâlar üzerinde döner, takviye eder, bedahet derecesine getirir. Demek ki, nas halindeki mânâlar, silsile olarak risaletin kaynağından alınmıştır. Hatta İbn Cerir et-Taberî, Kurân’ın mânâlarını, muanan senetle silsile halinde risaletin kaynağına ulaştırmış ve o tarzda, mühim ve büyük tefsirini yazmıştır.

İkincisi: Ya akılsız bir dosttur, kaş yapayım derken göz çıkarıyor veya şeytan akıllı

64 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 573 (Mektûbât, Hakikat Çekirdekleri).

65 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 1197 (İşârâtü'l-İcâz).

66 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 1317 (Mesnevi-i Nûriye).

67 Bkz. Hûd, 11/27, 30.

68 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 1317 (Mesnevi-i Nûriye).

bir düşmandır; İslam ahkâmına ve iman hakikatlerine karşı gelip, Kur'ân-ı Hakim'in, birer polat kalesi hükmünde olan surlu sureleri içinde yol bulmak istiyor. Böyleleri, iman ve Kur'ân hakikatlerine dair şüphe uyandırmak için bu nevi sözleri yayıyorlar.⁶⁹

Tefsir ile; müfessirin kendi zamanlarının bilgilerine dayanarak kaydedip isabet etmediği hususları birbirinden ayırt emek gerektiğini belirtmek suretiyle inşafı bir tutum sergiler: “İbni Abbas'ın her söylediği sözü, hadis olması lâzım gelmediği gibi, her naklettiği şeyi de onun makbulü olmak lâzım gelmez. Zira İbn Abbas gençliğinde İsrailiyata, bazı hakikatlerin ortaya çıkması için, hikâye yoluyla bir derece göz atmıştır.⁷⁰ Ayrıca şöyle der: Tefsir ve Din başkadır; Tefsir ve Din'de telif olunan kitap başkadır. O dükkanda cevherden başka, kıymetsiz şeyler de bulur.⁷¹

Sonuç

Bediüzzaman Said Nursi'nin *Risale-i Nur* adlı eseri, Kur'ân-ı Kerim'in, Fatihâ'dan Nas'a bütün surelerini âyet âyet ele alan bir tefsir değildir. Lakin, Kur'an'ın temel meseleleri olan Tevhit, Nübüvvet, Ahiret, Adalet ve bunlarla ilgili meseleleri aklı, kalbi ve hisleri tatmin edecek şekilde anlatan *manevi* ve *şuhudi* bir tefsirdir. Müellifimize göre Tefsir iki kısımdır: Birisi, Kur'ân'ın kelime ve cümlelerini izah eder. Diğeri Kur'ân'ın imanla ilgili hakikatlerini delillerle izah ve ispat eder. *Risale-i Nur*, bu ikinci kısmı esas alan bir tefsirdir ve usulü mahza Kur'ân kaynaklı olup, Kelam ilmi ve Felsefe metotlarından farklıdır. *Risale-i Nur*'un muhtevası itibariyle orijinal olduğu ve sahih malumat ihtiva ettiği İslami ilimlerde yetkin olanlar tarafından birçok vesile ile rapor edilmiştir. Bununla beraber bahis konusu eserin, ilmi ve akademik muhitlerde hak ettiği yeri aldığı söylenemez. Bu itibarla, diğer disiplinler bir tarafa, bhusus Tefsir ilmi nokta-i nazarından daha fazla incelenmesi gerektiği açıktır. *Risale-i Nur*, Kur'ân'ın anlamlarını önceleyen anlamında manevi bir tefsirdir. Bediüzzaman Said Nursi, tefsir usulünün Kur'ân kaynaklı olup, Kelam ilmi ve Felsefe metotlarından farklı olduğunu birçok vesile ile dile getirmektedir. *Risale-i Nur*'un vahiy kanaklı olmadığı gibi, umumiyetle ilham dahi olmadığını, lakin Kur'ân'dan damlayan mânâlar olduğunu kaydeder. Geçmiş alimler hakkında hüsn-i zan sahibi olduğunu her vesileyle ifade eden Said Nursi, cumhurun görüşünün önemini müteaddit yerlerde ifade etmek suretiyle İslami ilimler ve bittabi Tefsir ilmi geleneğine riayet ettiğini göstermiştir.

69 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, I, 533 (Mektûbât, Yirmi Dokuzuncu Mektub'un girişi).

70 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 2003 (Muhâkemât, Onikinci Mukaddeme, Tenbih).

71 *Risale-i Nur Külliyyâtı*, II, 2003 (Muhâkemât, Birinci Makâle, Altıncı Mukaddeme, Tenbih).

Kaynaklar

Abdübâkî, M. Fuâd, *Mu'cemu'l-Mufehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, İstanbul, 1982.

Açıkgenç, Alparslan, "Said Nursi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 2008, c. XXXV, s. 565-572.

Beki, Niyazi, *Tefsir'de Yeni Yaklaşımlar Risale-i Nur Örneği*, İstanbul, 2018.

el-Bûti, Said Ramazan,, *el-İdrâku'r-Rûhî Beynê't-Tasavvuf ve'n-Nursi*, İstanbul 2005, (Çalıştay Notları).

el-Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed, *İlcâmu'l-Avâm 'an İlmi'l-Kelâm*, İstanbul, 1287.

İbn Haldûn, Mukaddime, Çev. Z. Kadiri Ugan, MEB Yay., İstanbul, 1990.

İbn Teymiyye, Takiyyuddîn, *Kitâbu'n-Nubuuvât*, el-Kâhire, Dâru'l-Feth, ts.

Nursi, Bediüzzaman Said, *Risale-i Nur Külliyyâtı*, Nesil Yayınları, İstanbul, 1996,

Nursi, Bediüzzaman Said, *Tarihçe-i Hayat, Bediüzzaman'ın İlk Hayatı*, Envâr Neşriyat, İstanbul, 1992.

Saîd, Abdussettâr F., *el-Medhal ile't-Tefsîri'l-Mevdûû*, el-Kâhire, 1406/1986.

Sungur, Mustafa, (İ. K. Sâlihî, *Kendi Dilinden B. Said Nursi*) kitabının Takdim'inde, İzmir 2008.

es-Suyûtî, Celaluddin, *el-İtkân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Thk. M. Ebu'l-Fadl İbrâhim, Tehrân, 1343.

eş-Şinkîti, Muhammed, *Advâu'l-Beyân fi't-Tefsîri'l-Kur'âni bi'l-Kur'ân*, Beyrût, 1417/1996.

et-Taberi, Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyân 'an Tèvîli'l-Kur'ân*, Beyrût, Dâru'l-Kutûbi'l-İlmiyye, 1412/1992.

et-Tâhir İbn Âşûr, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, I, 32.

ez-Zerkeşî, Bedruddin, *el-Burbân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrût, 1391/1972.